

Actieprogramma Zorgzame Gemeenschappen

Samenvatting

AANLEIDING

Ons land staat voor een gigantische opgave in de ouderenzorg: tot 2040 verdubbelt het aantal ouderen, er dreigt een groot tekort aan personeel in de zorg en overbelasting mantelzorgers is nu al groot en zal nog verder toenemen.

ZORGZAME GEMEENSCHAPPEN

Bewonersinitiatieven nemen zelf de verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid in hun dorp of (stads)wijk, door diensten rond ondersteuning, welzijn, zorg en wonen te organiseren. Er zijn nu ruim 500 bewonersinitiatieven in Nederland bekend en het aantal groeit snel.

UITGANGSPUNTEN

- Lokaal eigenaarschap en zeggenschap
- Van zelfredzaamheid naar *samenredzaamheid*
- Vraaggericht, op basis van lokaal netwerk
- Verbinding formele en informele zorg

Zorgzame gemeenschappen zijn een noodzakelijke voorwaarde voor een duurzame, kwalitatief hoogwaardige ouderenzorg

Drie acties om te komen tot zorgzame gemeenschappen

1

ACTIE 1

TERUG NAAR DE BASIS: MENSEN DIE VOOR ELKAAR ZORGEN

De eerste actie is vooral een opdracht aan ons allemaal en gaat over een herleving van onderlinge solidariteit en een nieuwe manier van *samenleven*, maar ook over het kleinschalig en lokaal organiseren van zorg en ondersteuning.

- **Sociale samenhang als basis voor inclusieve wijken en dorpen**

Participatiemaatschappij: van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid. Sociale samenhang binnen buurten of dorpen moet de *inclusieve samenleving* weer terugbrengen. Iedereen kan meedoen.

De buurt is wat bindt, dus organiseer welzijn en zorg op buurtniveau: zoals verbinding van formele en informele zorg, samenwerking van initiatieven met sociaal werk en eerstelijnszorg.

- **Lokale samenwerking**

Kanteling naar buurtgericht werken: *dorpsondersteuner of wijkcoördinator* als procesverantwoordelijke voor welzijn en zorg. *Wijkcontract gezondheid* om de samenwerking tussen alle actieve partijen in wijk of dorp vast te leggen voor zowel formele als informele diensten.

ACTIE 2

MAAK HET MAKKELIJKER VOOR BEWONERSINITIATIEVEN

De tweede actie is gericht aan de systeemwereld: overheden, zorgverleners en inkopers van zorg- en welzijnsvoorzieningen. Het is een oproep om het voor bewoners gemakkelijker te maken om dingen voor elkaar te krijgen: door juridische innovatie en het aanpassen of anders toepassen van belemmerende wet- en regelgeving. Maar vooral door bewoners te accepteren als een gelijkwaardige partner in het organiseren van zorg en welzijn voor onze kwetsbare medemens. Concreet:

- **Emancipatie van de beweging**

Dit bereiken we onder andere via een meer stimulerende rol van de lokale overheid (*Duty to Involve*) en veel experimenteerruimte.

- **Juridische innovatie**

Bewonersinitiatieven die publieke taken uitvoeren (bijv. zorgcoöperaties) vallen als maatschappelijke onderneming tussen publiek en privaat domein. Juridische innovatie is nodig, bijvoorbeeld via het *Bijzonder Statuut*.

- **Wet- en regelgeving aanpassen**

Oplossing van praktische knelpunten in wet- en regelgeving:

- Vrijwilligerswerk in combinatie met een uitkering
- ANBI-status voor maatschappelijke coöperaties mogelijk maken

- Maatschappelijke coöperaties vrijstellen van vennootschapsbelasting
- Regelgeving voor zorg verlenende bewonersinitiatieven vereenvoudigen

- **Duurzame financiering**

Bewonersinitiatieven passen niet in de logica van de bestaande financieringsmodellen, want zij verkennen de grenzen tussen informele (= onbetaalde) en formele (= betaalde) zorg. De diensten die zij verrichten lopen dwars door de schotten van het zorgstelsel heen. De maatschappelijke winst van activiteiten ligt vooral in de preventieve sfeer en de baten komen vaak niet bij dezelfde partij terecht als de lasten. Aanbestedings- en inkoopprocedures van gemeenten, zorgkantoren en zorgverzekeraars leveren grote belemmeringen op voor bewonersinitiatieven. Ook het Right to Challenge is erg ingewikkeld.

Concreet: Meer experimenteren met *populatiebesteding*: een bedrag per inwoner, ongeacht of deze inwoner zorg gebruikt. Dit stimuleert doelmatig en vooral preventiegericht werken. Het *pgb* moet toegankelijk worden in de collectieve sfeer, en de invoering van *dienstencheck* voor bijvoorbeeld huishoudelijke hulp. Maatschappelijk kapitaal toegankelijker maken, bijvoorbeeld via een *maatschappelijke bank (of fonds)*.

ACTIE 3

NAAR EEN DUURZAME ORGANISATIE VAN BEWONERSINITIATIEVEN

De derde actie richt zich voornamelijk op bewonersinitiatieven zelf. De opdracht voor hen is om te werken aan de ontwikkeling van de eigen beweging, om de kennis die we samen opdoen te delen en om te komen tot een duurzame organisatie en een goede verantwoording aan de eigen achterban en samenwerkende instanties. Concreet:

- **Organisatie van de burgerbeweging**

Hier ligt een uitdaging voor de bewonersbeweging zelf, om governance en verantwoording te regelen met behoud van

identiteit, om kennisdeling te organiseren en te zorgen voor continuïteit, voor lokale initiatieven zelf en voor de beweging als geheel (op landelijk en regionaal niveau).

- **Maatschappelijke impact zichtbaar maken**

Doelstelling is om instrumentarium beschikbaar te maken, waarmee bewoners op relatief eenvoudige manier kunnen vaststellen hoe het gesteld is met de sociale cohesie in hun wijk of dorp en hoe ze kunnen meten wat het effect van de eigen activiteiten op de bewoners is.

VERVOLG

Dit Actieprogramma is op 17 mei 2018, tijdens de Eerste Nationale Dialoog Gemeenschaps-kracht, aangeboden aan Hugo de Jonge, minister van VWS.

Het Actieprogramma Zorgzame Gemeenschappen is een meerjarenproject. Wij stellen voor om voor de uitvoering ervan drie jaar te nemen. Een breed samengestelde commissie moet zich hiervoor gaan inspannen.